

Gönderim Tarihi: 19.03.2018 Kabul Tarihi: 06.06.2018

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ MESLEK ETİĞİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN BOLU'DA BİR ARAŞTIRMA

Tülay YEL*

AN INVESTIGATION ORGANISED IN BOLU ON THE THOUGHTS OF THE PROFESSIONAL ACCOUNTING MEMBERS REGARDING PROFESSIONAL ETHICS

Öz

Bu çalışmada Bolu ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının meslek etiğine uyumlu ve uyumsuz davranışlar sergilemelerinde rol oynayan nedenlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Veriler Bolu SMMM meslek odasına kayıtlı 110 adet meslek mensubunun 93'üne ulaşılarak, yapılan alan araştırması yolu ile toplanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin boyutlarının belirlenmesi için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Çalışma sonuçlarında, katılımcıların sahip oldukları ünvana göre; meslek saygınlığı, caydırıcı etkenler, vergiden kaçınma ve müşteriye kaybetme kaygıları faktörlerinin, çalıştırdıkları eleman sayılarına göre; caydırıcı etkenler ile mali denetim faktörlerinin ve yaş aralıklarına göre ise; mali denetim faktörlerinin birbirinden farklı değerlendirdiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Meslek Mensupları, Muhasebe Meslek Etiği, Faktör ve Anova Analizleri.

Abstract

In this study, we aimed to determine the reasons of ethical and unethical behaviours of the professional accounting members working in province Bolu. The data were collected through questionnaires filled by 93 participants available out of the 110 accounting professions registered other Chamber of Certified Public Accountant sand Financial Advisers of Bolu. Explanatory factor analysis was used to determine the dimensions of the scale used in the research. Results of the study show that according to the title of the participants; occupational prestige, deterring factors, tax avoidance and customer loss factors, according to the number of employees they work with; deterrent factors and financial control factors and according to age ranges; financial control factors are evaluated differently from each other.

Keywords: Accounting Professionals, Accounting Profession Ethics, Factor and Anova Analysis.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, e-posta: yel_t@ibu.edu.tr.

1. Giriş

Muhasebe mesleği, son yıllarda ortaya çıkan ekonomik, sosyal, finansal ve teknolojik gelişmelerle birlikte toplumları etkileyen önemli bir konuma gelmiştir. Çünkü muhasebe meslek mensubunun muhasebe sistemi aracılığıyla üretmiş olduğu bilgiler, hem işletme ortaklarının hem de toplumun etkilemesine neden olmaktadır. Son zamanlarda yaşanan muhasebe skandallarından (Enron, Worldcom, Parmalat, Ahold, Kanebo, Adelphia Communications, Bristol-Myers Squibb, Xerox gibi şirketlerde) sonra meslek etiği anlayışı önemli hale gelmiştir (Kısakürek ve Alpan 2010:217). Dünyada yaşanan bu muhasebe skandallarından sonra yasaların her zaman etkin olmadığı anlaşılmıştır. Mesleğin icra edilmesinde yasal düzenlemelerin yanında etik ilkelerine uyulması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda muhasebe mesleğinin etik boyutu oldukça önem kazanmaya başlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler hem ülkemizde hem de dünyada muhasebe meslek mensuplarının etik ilke ve kurallarının yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur (Yıldız 2011:156).

Meslek etiği, belirli bir meslek grubundan oluşan meslek üyelerine belli kurallar çerçevesinde davranmaya zorlayan, kişisel çıkarlarını engelleyen, mesleki rekabeti düzenleyen ve hizmet kalitesini belli bir düzeyde olmasını sağlayan ilke ve kurallardan oluşmaktadır (Başpınar ve Çakıroğlu 2012:63).

Muhasebe mesleğinde üretilen finansal bilgilerin doğru ve güvenilir olması; meslek mensuplarının (Tarafsızlık, Gizlilik, Dürüstlük, Şeffaflık, Güvenirlilik gibi) mesleki etik kurallarını uygulamasıyla gerçekleştirilir (Sakarya ve Kara 2010:57). Muhasebe meslek mensuplarının etik ilkelerin farkında olmaları, meslek etiğini kavrama biçimleri ile etiğe uygun davranış sergilemeleri mesleğin gelişmesine, saygınlığının artmasına ve itibarına katkı sağlayacaktır (Sayım ve Usman 2016:143).

Muhasebe meslek etiği; meslek mensuplarının mesleğini icra ederken yasalara uyumlu işlemler yapılmasıyla beraber toplumun değer yargılarına önem verilerek güvenilir, tarafsız, anlaşılabilir, doğru, tutarlı, kıyaslanabilir finansal bilgilerin sunulması ile mükellefler, meslektaşlar, ilgili meslek kuruluşları ve toplum ile olan ilişkilerde uyulması gereken kurallardan oluşmaktadır (Daştan 2009:285). Böylelikle meslek etiği, mesleki faaliyetle ilgili neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda değerlere dayalı ilke ve kuralları belirler. Her meslekte olduğu gibi, muhasebe mesleğinde de, muhasebe mesleğini icra edenler için neyin doğru neyin yanlış olduğunu kolayca belirleyebilmelerini sağlayacak çeşitli ilke ve kurallar belirlenmiştir. Muhasebe mesleğinin, işletmeler ve toplum için

stratejik öneme sahip olması nedeniyle ahlaki değerlere dayalı ilke ve kuralların bulunması gereklidir (Selimoğlu 2001:5).

Ülkemizde, muhasebe mesleği ile ilgili etik çalışmalar, TÜRMOB tarafından yapılmaktadır. TÜRMOB tarafından 2007 yılında yayımlanan ve tüm meslek mensuplarının uymaları zorunlu Temel Etik İlkeler; “Dürüstlük”, “Tarafsızlık”, “Mesleki Yeterlilik ve Özen”, “Gizlilik” ve “Mesleki Davranış” başlıkları altında açıklanmıştır (Türmob 2009:280). Mesleki etik ilkelerine göre muhasebe mensupları; bağımsız, dürüst ve tarafsız olmalıdırlar, mesleğin gerektirdiği teknik bilgi, deneyim ve yeterliliğe sahip bulunmalıdırlar, mesleklerini icra ederken mesleki özen ve titizliği göstermeli ve sorumluluklarının farkında olmalıdırlar. Bu özellikler incelendiğinde meslek mensubunun topluma karşı sorumluluklarının vurgulandığı görülmektedir (Tesmer 2010: 235).

Araştırmada, meslek mensuplarının muhasebe etiği ile ilgili görüşlerinin, etik çelişkilere (etik dışı davranış) iten nedenleri ve meslek etiği ilkelerine uymalarında hangi faktörlerin etkili olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Bolu ilinin merkezinde faaliyet gösteren Bolu SMMM’ler odasına bağlı bulunan 110 adet meslek mensubundan 93’üne ulaşılarak alan araştırmasıyla veriler elde edilmiştir. Çalışmada, ölçek boyutlarının geliştirilmesi için açıklayıcı faktör analizi ve muhasebe meslek mensuplarının etik davranışlar hakkındaki görüşlerinin demografik ve işyerine ait özelliğine göre farklılaşıp farklılaşmadığı SPSS paket program aracılığıyla ANOVA analizi ile test edilmiştir.

2. Literatür Taraması

Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe etiği hakkındaki algıları, düşünceleri, yaklaşımları, etik dışı davranışların neler olduğu ile ilgili etik çelişkilere iten nedenlerin tespit edilmesine yönelik literatürde birçok araştırma bulunmaktadır. Literatürdeki çalışmalardan bazıları Tablo 1’deözetlenerek gösterilmiştir.

Tablo 1:Literatür Özeti

Yazar (Tarih)	Yapıldığı Yer (Örnek Sayısı)	Sonuç
Ergün ve Gül (2005)	Balıkesir (70)	Meslek mensupları en önemli gördükleri etik kuralları sırasıyla; dürüstlük, mesleki bilgi ve yeterlilik, güvenilirlik, yasalara bağlılık, sır saklama, tarafsızlık, haksız rekabet yapmama, şeffaflık, bilgi verme, mesleki sorumluluk ve bağımsızlık olduğunu ifade etmişlerdir.
Aymankuy ve Sarioğlan (2005)	Balıkesir (40)	Meslek mensupları etik dışı davranışlara iten nedenlerin başında mükelleflerin, ikinci sırada yasaların geldiğini ifade etmişlerdir.

Tükenmez ve Kutay (2005)	İzmir (39)	Meslek mensupları gözünde Türk toplumu ahlaki prensiplere duyarsız bir toplum görünümü sergilemektedir. Meslek mensubunun aldıkları kararlar üzerinde ahlaki faktörlerin yanında, olaya özgü durumsal koşulların ve baskıların etkisi olduğunu belirtmişlerdir.
Özbireckli ve Ural (2006)	Ankara, İstanbul, Adana, Gaziantepve Hatay (52)	Etik değerlerden; dürüstlük, güvenilirlik ve tarafsızlık boyutlarına uyulmadığı tespit edilmiştir. Etik dışı davranışların mükellef ve meslek mensubu arasındaki ilişkilerde ortaya çıktığı saptanmıştır.
İşgüden ve Çabuk (2006)	Balıkesir(103)	Meslek mensuplarının meslek etiği ilkelerini benimsediklerini, etiğe uygun davranışlar gösterdiklerinde maddi ve manevi açıdan kazançlı çıkacaklarının farkında oldukları sonucuna ulaşmışlardır.
Kutlu (2008)	Kars ve Erzurum (136)	Meslek mensuplarının etik ikileme kaldıkları durumları; gelir, yaş ve müşteri gibi faktörlerin etkisiyle farklılaştığını belirtilmiştir. Müşteri kaybetme endişesinin de etik ikileme yaşamalarında etkili olduğu ve değişkenlerin etkisiyle farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.
Kısakürek ve Alpan (2010)	Sivas (112)	Meslek mensuplarının mesleki etik kurallarına uyulmasında çevresel baskıların etkili olduğunu belirtmişlerdir. Meslek mensubunun etik dışı davranışlar sergilemesinin nedenleri olarak; daha fazla gelir elde etme isteği ve ahlaki değerlerinin düşüklüğünden kaynaklandığını belirtmişlerdir.
Sakarya ve Kara'nın (2010)	Balıkesir, Bursa, İstanbul ve İzmir (226)	Meslek mensuplarının etik algılamalarının; cinsiyete göre karşılaştırma yapıldığında farklılıkların olduğu, unvana göre karşılaştırma yapıldığında unvan ile dürüstlük ve mesleki davranış faktörleri arasında anlamlı farklılıkların bulunduğunu tespit etmişlerdir.
Yıldız (2011)	Kayseri (97)	Meslek mensuplarının büyük bir çoğunluğu muhasebede etik konusunu önemsemekte ve bu konuda eğitimin gerekliliğine inanmakta olduklarını ifade etmişlerdir. Meslek mensupları için etik dışı davranışın en başta gelen nedeni olarak mükelleflerin uyguladıkları baskılar olduğunu belirtmiştir.
Kutluk ve Ersoy (2011)	Antalya (93)	Geleneksel muhasebecilerin yayınlanmış kural ve ilkeleri daha çok uyguladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarına güven duyulabilmesinin ön koşulunun bilgi ve becerilerinin yanında etik değerlere ve sorumluluk sahibi olmaları gerektiği konusu vurgulamışlardır.
Yalçın (2011)	Türkiye (992)	Meslek mensuplarının etik ilkelerin bazı hükümlerine katılmadığını ancak genel olarak yapılan düzenlemeleri benimsediklerini belirtmiştir.
Güney ve Çınar (2012)	Erzurum (102)	Meslek mensuplarının etik ilkelerin önemini fark ettiklerini, uygulamada etik ilkelere uygun olmayan

		davranışlar olduğunu ve onaylamadıklarını belirtmişlerdir.
Güney ve Bozkurt (2012)	Erzurum (77)	Meslek mensuplarının para kazanma isteğinin yanında iş stresi ve iş temposunun yüksek olması, yalnızlaşma gibi nedenlerle de etik ilkelere uygunsuz davranışlar gösterdiklerini belirtmişlerdir.
Çiçek, Canbaz ve Keskin (2013)	Kırklareli (62)	Meslek mensuplarının büyük bir çoğunluğunun meslek etiği kurallarını bildiğini ve bunlara uygun davrandıklarını belirtmişlerdir. Ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının çoğunluğu etik çelişki durumunda etik ilkelere uygun davranışı seçtiklerini belirtmişlerdir.
Akın ve Özdaşlı (2014)	Burdur (175)	Hem öğrenciler hem de meslek mensupları etik ilkelere uygun davranış sergileme hususunda meslek mensupları tarafından eksikliklerin olduğunu ifade etmişlerdir.
Fidan ve Subaşı (2014)	İstanbul (857)	Stajyerlerin büyük bir çoğunluğu mesleki etik kurallara ilişkin hiçbir eğitim almadıklarını ve staj sürecinde meslekleri ile ilgili etik kurallara uyulmadığını ifade etmişlerdir.
Çetin ve Dağlı (2014)	İsparta (115)	Meslek mensuplarının mesleki bilgiyi önemsedikleri, meslek etiğine titizlik ve özenle uyulması gerektiğini ve özellikle de sır saklama konusunda hassas olduklarını belirtmişlerdir.
Yücel ve Kartal (2014)	İstanbul (500)	Meslek mensupları etik ilkelerin uygulanmasında önemli zayıflıkların bulunduğunu ve uygulamadaki yasaların ve düzenlemelerin eksiklikleri olduğunu ifade etmişlerdir.
Kızıl, Akman, Aras ve Erzin (2015)	Yalova (32)	Meslek mensuplarının etik değerlere genel anlamda sadık olduklarını, etiğe uygun davranış sergilediklerini ve kendilerini geliştirmeye istekli olduklarını ifade etmişlerdir.
Daştan, Bayraktar ve Bellikli (2015)	Trabzon (95)	Meslek mensuplarının etik ilkeler çerçevesinde özellikle de dürüstlük, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerine uygun davranışlar sergilemesi gerektiğinin farkında olduklarını belirtmişlerdir.
Yılmaz, Yıldırım ve Bahar (2015)	Samsun (245)	Meslek mensuplarının mesleki tecrübelerine bağlı olarak; dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik/özen, gizlilik ile mesleki davranış ilkelerinde fikir farklılığı bulunamamıştır.
Kaya (2016)	Elazığ (74)	Meslek mensuplarının dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik/özen, gizlilik ve mesleki davranış ilkelerini uyguladıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda mesleki etik kurallarıyla ilgili yapılan denetimlerin yetersiz olduğunu tespit etmiştir.
Sayım ve Usman (2016)	Yalova (15Öğretim Üyesi ile SMMM)	Meslek mensupları meslek etiği ilkelerinin öneminin bilincinde olduğunu ve eğitim ile denetim hususunda eksikliklerin olduğunu belirtmişlerdir.

Gürbüz ve Yılmaz (2016)	Eskişehir (245)	SMMM'ler, meslek mensuplarının uyacakları temel etik ilkelerini önem sırasına göre; Mesleki Davranış, Gizlilik, tarafsızlık, mesleki yeterlilik/özen, dürüstlük şeklinde sıralamışlardır.
Tuğay ve Kılıç (2017)	Antalya, Burdur ve Isparta (384)	Meslek öncesi etik ilkelerle ilgili gerekli eğitim verilmesinin aynı zamanda etik anlaşmalarının mesleğin toplumsal itibarını artıracaklarını belirmişlerdir.
Kıllı, Türkoğlu ve Gülmez (2018)	Malatya (161)	Meslek mensupları vergi oranlarının yüksek olmasını, vergi dairesi vb. devlet kurumlarındaki bürokrasinin aşırılığını ve ülkemizde muhasebe mesleğinin hak ettiği değeri görememesini etik dışı davranışların başlıca nedeni olarak gördüklerini ifade etmişlerdir

3. Araştırmanın Yöntemi

3.1. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Ölçek Oluşturulması

Bu çalışmada Bolu merkezde faaliyetlerine devam eden meslek mensuplarının muhasebe etiği hakkındaki görüşlerinin, meslek etiğine uymalarında ve etik dışı davranışlarda hangi faktörlerin etkili olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Bolu'daki meslek odasına kayıtlı olan SM, SMMM ve YMM'lerden oluşan meslek mensupları araştırma kapsamına alınmıştır.

Anket formları literatüre dayanarak en fazla geçerliliği olan değişkenler dikkate alınarak oluşturulmuştur. Anket formu toplam 29 sorudan ve iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümü katılımcıların mesleğe yönelik özelliklerine (yaş, ünvan ve çalışan eleman sayılarına) ilişkin ifadelerden oluşmaktadır. Anket formunun ikinci bölümü ise, katılımcıların etik anlayışına ilişkin yargılara katılım düzeyini ölçmeyi amaçlayan ifadelerden oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümünde yer alan ifadeleri ölçmek için 5'li likert tipi ölçek (1 Kesinlikle Katılmıyorum; 2 Katılmıyorum; 3 Kararsızım; 4 Katılıyorum; 5 Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır.

Araştırma verileri Bolu ili merkezinde faaliyet gösteren ve Bolu'daki meslek odasına kayıtlı toplam 110 meslek mensubundan toplam 93'ne ulaşılarak gerçekleştirilen saha araştırması yoluyla elde edilmiştir. Böylelikle araştırma konusunu teşkil eden örnek kütleinin %85'ine ulaşılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri ve işyerine ilişkin özellikleri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Ankete Katılan Meslek Mensuplarının Yaş, Unvan ve İşyerinde Çalıştırdıkları Eleman Sayılarına İlişkin Dağılımlar

Yaş	Dağılım	Oran %
25-35	12	12,9
35-45	33	35,5
45-55	29	31,2
55 ve üzeri	5	5,4
Cevapsız	14	15,1
Ünvan		
SM	9	9,7
SMMM	78	83,9
YMM	3	3,2
Cevapsız	3	3,2
İşyerinde Çalışan Eleman Sayısı		
1-2	56	60,2
3-4	23	24,9
5-6	4	4,3
Cevapsız	10	10,6

Anket katılımcılarının %12,9'u 25-35 yaş aralığında, %35,5'i 35-45 yaş aralığında, %31,2'si 45-55 yaş aralığında, %5,4'ü 55 ve üzeri yaş aralığındadır. Anketi cevaplayanlardan %15,1'i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Anket katılımcılarının %9,7'si serbest muhasebeci, %83,9'ü serbest muhasebeci mali müşavir, %3,2'si yeminli mali müşaviriyken, %3,2'si bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Anket katılımcılarının işyerlerinde %60,2'i 1-2 eleman, %24,9'u 3-4 eleman, %4,3'ü 5-6 eleman çalıştırdıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruyu ankete katılanların %10,6'sı cevapsız bırakmışlardır.

3.2. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi Bulguları

Araştırmada ilk olarak muhasebe meslek mensuplarının anketlere vermiş oldukları cevaplardan yararlanılarak, soruların ölçmeyi hedeflediği değişkenlerin kendi aralarında sınıflandırmasını yapmak amacıyla açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Faktör analizi için öncelikle örneklem yeterliliğinin araştırılması yapılmıştır. Örneklem yeterliliği Kaiser–Mayer–Olkin (KMO) testi sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Söz konusu teste göre örnek yeterliliğinin kabul edilmesi için KMO değerinin 0,5'den büyük olması gerekmektedir (Ustasüleyman 2008:166). Çalışmada KMO oranı 0,625 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre kullanılan ölçeğin faktör analizi için uygun olduğu ileri sürülebilir.

Tablo3: KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO Örneklem Yeterliliği Ölçümü	0,625
Bartlett Testi Ki-Kare	1023
Serbestlik Derecesi	231
Anlamlılık (p)	:0,000

Doğrulayıcı faktör analizi kapsamında açıklanan toplam varyans değerleri Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4: Açıklanan Toplam Varyans

Faktörler	Toplam Açıklanan Varyans (%)	Kümülatif Açıklanan Varyans (%)
1	12.628	22.628
2	14.682	37.310
3	11.208	48.518
4	7.651	56.169
5	7.390	63.560
6	6.204	69.764
7	4.923	74.687

Tablo 4 incelendiğinde faktör analizi sonucu elde edilen 7 faktör için, kümülatif açıklanan varyans %74,687’dir. Faktör 1, diğer faktörlerden bağımsız olarak toplam varyansın%12,628’sini açıklayabilmekte ve bu faktör içerisinde “Etik çelişki ve meslek saygınlığı” faktörüne ilişkin ifadeler yer almaktadır. Faktör 2, ilk faktörden bağımsız olarak toplam varyansın %14,682’ini açıklamakta ve bu faktör içerisinde “Etik çelişkiye iten nedenlere” ilişkin ifadeler yer almaktadır. Faktör 3 ilk iki faktörden bağımsız olarak toplam varyansın %11,208’ni açıklamakta ve bu faktör içerisinde “Etik çelişki ve mali denetime” ilişkin ifadeler yer almaktadır. Faktör 4 ilk üç faktörden bağımsız olarak toplam varyansın % 7,651’ni açıklamakta ve bu faktör içerisinde “Etik çelişki ve caydırıcı etkenlere” ilişkin ifadeler yer almaktadır. Faktör 5 ilk dört faktörden bağımsız olarak toplam varyansın %7,390’nını açıklamakta ve bu faktör içerisinde “Etik çelişki ve ahlaki boyuta” ilişkin ifadeler yer almaktadır. Ayrıca son iki faktörün (etik çelişki ve işletme ölçeği ile vergiden kaçınma ve müşteriye kaybetme kaygıları) toplam varyansı açıklama yüzdeleri sırasıyla, %6,204 ve 4,923 olarak elde edilmiştir.

Araştırmada kullanılan 26 maddenin 4’ü (2, 10, 14, 18)’nün değerleri 0.40’dan küçük olduğu için bu maddelerin soru kalitesi düşük olduğu ortaya çıkmış bu nedenle faktör analizine dahil edilmemişlerdir. Araştırmada kullanılan diğer 22 maddenin değerleri 0,4’den büyük olduğu için maddelerin tümünün kalitesinin yüksek olduğu ifade edilebilir. Diğer

aşamada temel bileşenler analizi ve Varimax dikey döndürme tekniği vasıtasıyla faktörlerin indirgenmesi sağlanmıştır. Faktörler arasından faktör yükleri 0,50 üzerinde olanlar seçilmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre öz değerleri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %74,687'sini açıklayan 7 faktör ve 22 değişken tespit edilmiştir (Yel ve Erdem 2015,224).

Tablo 5: Faktör Analizi Sonuçlarına Göre Değişkenler ve Faktörler

Değişkenler	Faktörler						
	1. MS	2. ND	3. MD	4. CE	5. AB	6. İÖ	7 VMK
1. Meslek mensubu için itibar, kazançtan daha önemlidir.	,862						
3. Etik ilkelerine ne kadar bağlı kalırlarsa mesleğin saygınlığı o kadar artar.	,899						
4.Meslek mensubu, kesinlikle etik ilkelerden vazgeçmemelidir.	,885						
5. Meslek mensuplarına etikle ilgili daha fazla eğitim verilmelidir.	,794						
9. Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör çevremden gelen baskılardır.		,567					
15. Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında daha fazla para kazanma tutkum gelmektedir.		,737					
16. Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında müşteri kaybetme kaygım gelmektedir.		,773					
17. Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında etik kuralları yeterince bilmemem gelmektedir.		,818					
24. Mükellef çıkarı ile kamu çıkarı arasında yaşanan çatışmada tercihim mükellef lehine kullanırım.		,650					
19. Mali denetimin yeterli olmaması ve kamudaki kayırmalar meslek etiğine zarar vermektedir.			,784				

20. Müşteriyi kaybetme kaygısıyla tarifenin altında ücret alan meslektaşlar vardır.			,862				
21. Meslek mensuplarının gerçekleştirdiği etik dışı uygulamalar mesleğin saygınlığını azaltır.			,818				
11. Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör meslek örgütünün denetimleridir.				,775			
12. Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör cezai yaptırımlardır.				,849			
13. Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör vicdani yaptırımlardır.				,703			
6. Etik çelişki yaşadığım durumlar zaman zaman olur.					,674		
7. Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör dini inançlarımdır.					,641		
8: Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör kültürel çevremle ilgili değerlerimdir.					,815		
22. Yasal olmayan teklifler daha çok küçük işletme sahiplerinden gelmektedir.						,763	
23. Yasal olmayan teklifler daha çok büyük işletme sahiplerinden gelmektedir.						,748	
25. Mükelleflerin vergiden kaçınma girişimi, muhasebecilerin yaşadığı etik çelişkilerin önemli bir nedenidir.							,779
26. Müşteriyi kaybetme kaygısıyla yasal olmayan müşteri tekliflerini uygulayan meslektaşlar vardır.							,826
Ortalamalar	3,92	2,90	3,95	3,58	3,30	3,26	3,64
Standart Sapma	1,22	1,29	1,12	1,13	1,23	1,16	1,51

Tabloda; MS: Meslek Saygınlığı, ND: Etik Çelişkiye İten Nedenler, MD: Mali Denetim, CE: Caydırıcı Etkenler, AB: Ahlaki Boyut, İÖ: İşletme Ölçeği, VMK: Vergiden Kaçınma ve Müşteriyi Kaybetme Kaygılarını ifade etmektedir.

Elde edilen sonuçların birbirleri ile tutarlılıkları ve her bir faktör için hesaplanan güvenirlik katsayıları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Güvenirlik Analizi

Faktörler	Cronbach Alpha Değeri	Değişken Sayısı
Ölçeğin Toplam Cronbach Alpha Değeri	0,702	22
Meslek Saygınlığı (MS)	0.912	4
Etik Çelişkiye İten Nedenler (ND)	0.833	5
Mali Denetim (MD)	0.798	3
Caydırıcı Etkenler (CE)	0.736	3
Ahlaki Boyut (AB)	0,662	3
İşletme Ölçeği (İÖ)	0.698	2
Vergiden Kaçınma ve Müşteriyi Kaybetme Kaygıları (VMK)	0.597	2

Çalışmada ölçeğin toplam Cronbach Alpha Katsayısı 0,702 bulunmuştur. Elde edilen katsayının 0.60 ve 0.80 değerleri arasında olması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Kalaycı 2006;405). Güvenilir oldukları tespit edilen yirmi iki adet değişken 7 adet faktör altında gruplandırılmıştır. Faktörler, içerdiği ifadelerin faktör yüklerinin büyüklüğü ve anlamları dikkate alınarak isimlendirilmiştir.

4. Araştırma Bulguları

Bolu ili merkezde faaliyet gösteren meslek mensuplarının etik yargılarına ilişkin vermiş oldukları cevapların dağılımları ve bunlara ait yüzdeler Tablo 7’de raporlanmıştır. Bu tablolar faktör analizi sonucu elde edilen yedi faktöre göre bölümlendirilerek raporlanmıştır.

Tablo 7: Ölçek İfadelerine İlişkin Ortalamalar ve Standart Sapmalar

Meslek Saygınlığına İlişkin	Ortalama	Standart Sapma
Meslek mensubu için itibar, kazançtan daha önemlidir.	3,7692	1,47631
Meslek mensupları etik ilkelerine ne kadar bağlı kalırlarsa mesleğin saygınlığı o kadar artar.	4,0330	1,22430
Meslek mensubu, mükellef ile ne kadar samimi olursa olsun, etik ilkelerden vazgeçmemelidir.	4,0769	1,10786
Meslek mensuplarına etikle ilgili daha fazla eğitim verilmelidir.	3,8242	1,12144
Etik Çelişkiye İten Nedenlere İlişkin		
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör çevremden gelen baskılardır.	2,9670	1,35360
Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında daha fazla para kazanma tutkum gelmektedir.	2,7253	1,32553
Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında müşteri kaybetme kaygım gelmektedir.	2,8901	1,33708
Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında etik kuralları yeterince bilmemem gelmektedir.	2,7692	1,46876
Mükellef çıkarı ile kamu çıkarı arasında yaşanan çatışmada tercihim mükellef lehine kullanırım.	3,1978	1,01346
Mali Denetime İlişkin		
Mali denetimin yeterli olmaması ve kamudaki kayırmalar meslek etiğine zarar vermektedir.	3,9438	1,08040
Müşteriyi kaybetme kaygısıyla tarifinin altında ücret alan meslektaşlar vardır.	3,9780	1,13508
Bazı meslek mensuplarının gerçekleştirdiği etik dışı uygulamalar mesleğin saygınlığını azaltır.	3,9889	1,15627
Etik Çelişki ve Caydırıcı Etkenlere İlişkin		
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör meslek örgütünün denetimleridir.	3,4835	1,16774
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör cezai yaptırımlardır.	3,5000	1,13425
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör vicdani yaptırımlardır.	3,8022	1,10775
Etik Çelişki ve Ahlaki Boyutuna İlişkin		
Meslek hayatımda etik çelişki yaşadığım durumlar zaman zaman olur.	3,3297	1,24771
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör dini inançlarımdır.	3,2308	1,17452
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör kültürel çevremle ilgili değerlerimdir.	3,3889	1,31281
Etik Çelişki ve İşletme Ölçeğine İlişkin		
Meslekle ilgili yasal olmayan teklifler daha çok küçük işletme sahiplerinden gelmektedir.	3,2111	1,25863

Meslekle ilgili yasal olmayan teklifler daha çok büyük işletme sahiplerinden gelmektedir.	3,3000	1,07526
Vergiden Kaçınma ve Müşteriyi Kaybetme Kaygılarına İlişkin		
Mükelleflerin vergiden kaçınma girişimi, muhasebecilerin yaşadığı etik çelişkilerin önemli bir nedenidir	3,6484	,99302
Müşteriyi kaybetme kaygısıyla yasal olmayan müşteri tekliflerini uygulayan meslektaşlar vardır.	3,6374	1,05952
Faktör Analizine Dahil Edilmeyen Maddelere İlişkin		
Meslek mensuplarının yasal boşlukları mükellefler lehine kullanmaları normaldir.	3,2198	1,26317
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör aldığım eğitimlerdir.	3,4176	1,19318
Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör mesleki deneyimlerimdir.	4,2000	4,39407
Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında cezaların yeterince uygulanmaması gelmektedir.	3,3111	1,33782

Araştırma kapsamında elde edilen ortalama değerlerine göre ankete katılanların; “Meslek mensubu için itibar, kazançtan daha önemlidir”, “Meslek mensupları etik ilkelerine ne kadar bağlı kalırlarsa mesleğin saygınlığı o kadar artar”, “Meslek mensubu, mükellef ile ne kadar samimi olursa olsun, etik ilkelerden vazgeçmemelidir” ve “Meslek mensuplarına etikle ilgili daha fazla eğitim verilmelidir” ifadelerine katılmaktadırlar.

Ankete katılanlar, “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör çevremden gelen baskılardır”, “Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında daha fazla para kazanma tutkum gelmektedir”, “Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında müşteri kaybetme kaygım gelmektedir”, “Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında etik kuralları yeterince bilmemem gelmektedir” ve “Mükellef çıkarı ile kamu çıkarı arasında yaşanan çatışmada tercihim mükellef lehine kullanırım” ifadelerine katılmamaktadırlar.

Ankete katılanlar; “Mali denetimin yeterli olmaması ve kamudaki kayırmalar meslek etiğine zarar vermektedir”, “Müşteriyi kaybetme kaygısıyla tarifenin altında ücret alan meslektaşlar vardır”, “Bazı meslek mensuplarının gerçekleştirdiği etik dışı uygulamalar mesleğin saygınlığını azaltır” ifadelerine katılmaktadırlar. Bununla birlikte; “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör meslek örgütünün denetimleridir”, “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör cezai yaptırımlardır”, “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör vicdani yaptırımlardır” ifadelerine de katılmaktadırlar.

Ankete katılanlar, “Meslek hayatımda etik çelişki yaşadığım durumlar zaman zaman olur”, “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör dini

inançlarımdır”, “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör kültürel çevrele ilgili değerlerimdir” ifadelerine de katılmaktadırlar.

Ankete katılanlar; “Meslekle ilgili yasal olmayan teklifler daha çok küçük işletme sahiplerinden gelmektedir”, “Meslekle ilgili yasal olmayan teklifler daha çok büyük işletme sahiplerinden gelmektedir” ifadelerine de katılmaktadırlar.

Ankete katılanlar; “Mükelleflerin vergiden kaçınma girişimi, muhasebecilerin yaşadığı etik çelişkilerin önemli bir nedenidir”, “Müşteriyi kaybetme kaygısıyla yasal olmayan müşteri tekliflerini uygulayan meslektaşlar vardır” ifadelerine katılmaktadırlar.

Ankete katılanlar; “Meslek mensuplarının yasal boşlukları mükellefler lehine kullanmaları normaldir”, “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör aldığım eğitimlerdir”, “Etik çelişkilerden çıkışta önemli bir faktör mesleki deneyimlerimdir”, “Etik çelişki yaşamamdaki nedenlerin başında cezaların yeterince uygulanmaması gelmektedir” ifadelerine katılmaktadırlar.

4.1. Anova Analizi Sonuçları

Genel yargıların ve bulgularının değerlendirilmesinin ardından meslek mensuplarının her bir faktörü değerlendirmede yaş, unvan ve işyerinde çalıştırdıkları eleman sayısı açısından aralarında bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile araştırılmıştır. Analiz sonucunda istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu tespit edilen sonuçlar dikkate alınmıştır.

Tablo 8: Tek Yönlü Varyasyon Analizi (Ünvana Göre Sonuçlar)

Faktörlere İlişkin	F testi	Anlamlılık (p)	Kabul/Red
Etik çelişki ve meslek saygınlığı	2,660	0,038**	Kabul
Etik çelişki ve caydırıcı etkenler	3,079	0,020**	Kabul
Etik çelişki ve ahlaki boyut	2,092	0,089*	Kabul
Vergiden kaçınma ve müşteriyi kaybetme kaygıları	2,241	0,071*	Kabul

Test edilen hipotezler:

H₁: Unvan ile etik çelişki ve meslek saygınlığı arasında farklılık vardır.

H₁: Unvan ile etik çelişki ve caydırıcı etkenler arasında farklılık vardır.

H₁: Unvan ile etik çelişki ve ahlaki boyut arasında farklılık vardır.

H₁:Unvan ile vergiden kaçınma ve müşteriyi kaybetme kaygıları arasında farklılık vardır.

*p<0,10, %10 anlam düzeyini, **p<0,05, %5 anlam düzeyini ***p<0,01, %1 anlam düzeyini ifade eder.

Tablo 8’de yer alan sonuçlara göre; muhasebe meslek mensubunun sahip oldukları ünvanlar ile etik çelişki ve meslek saygınlığı ($F=2,660$, $p<0,038$), etik çelişki ve caydırıcı etkenler ($F=3,079$, $p<0,020$), etik çelişki ve ahlaki boyut ($F=2,092$, $p<0,089$), vergiden kaçınma ve müşteriye kaybetme kaygıları ($F=2,241$, $p<0,071$) faktörler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9: Tek Yönlü Varyasyon Analizi (Ünvana Göre Sonuçlar)

Faktörlere İlişkin	F testi	Anlamlılık (p)	Kabul/Red
Etik Çelişkiye İten Nedenler	2,664	0,028**	Kabul
Mali Denetim	2,602	0,032**	Kabul
Etik Çelişki ve Caydırıcı Etkenler	2,091	0,075*	Kabul

Test edilen hipotezler;

H_1 : Eleman sayısı ile etik çelişkiye iten nedenler arasında farklılık vardır.

H_1 : Eleman sayısı ile mali denetim arasında farklılık vardır.

H_1 : Eleman sayısı ile etik çelişki ve caydırıcı etkenler arasında farklılık vardır.

* $p<0,10$, %10 anlam düzeyini, ** $p<0,05$, %5 anlam düzeyini *** $p<0,01$, %1 anlam düzeyini ifade eder.

Tablo 9’da yer alan sonuçlara göre; muhasebe meslek mensuplarının işyerinde çalıştırdıkları eleman sayıları ile etik çelişkiye iten nedenler ($F=2,664$, $p<0,028$), mali denetim ($F=2,602$, $p<0,032$) ve etik çelişki ve caydırıcı etkenler ($F=2,091$, $p<0,075$) faktörleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10: Tek Yönlü Varyasyon Analizi (Yaşa Göre Sonuçlar)

Faktörlere İlişkin	F testi	Anlamlılık (p)	Kabul/Red
Mali Denetim	1,636	0,063*	Kabul

Test edilen hipotezler;

H_1 : Yaş ile mali denetim arasında farklılık vardır.

* $p<0,10$, %10 anlam düzeyini, ** $p<0,05$, %5 anlam düzeyini *** $p<0,01$, %1 anlam düzeyini ifade eder.

Tablo 10’da yer alan sonuçlara göre; muhasebe meslek mensuplarının buldukları yaş aralığı ile mali denetim ($F=1,636$, $p<0,063$), faktörü arasında istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

4.Sonuç

Günümüzde muhasebe meslek mensubunun muhasebe sistemi aracılığıyla üretmiş olduğu bilgiler, muhasebenin temel kavramları, genel kabul

görmüş muhasebe ilke ve standartları ile ilgili mevzuatlarla birlikte mesleki etik kurallarını uygulamaları ve benimsemeleri büyük önem arz etmektedir.

Çalışmada Bolu ili merkezde mesleki faaliyetlerini yürüten muhasebe meslek mensuplarının meslek etiği hakkındaki görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada etik çelişki kavramı etik dışı davranış olarak tanımlanmıştır. Veriler Bolu'da faaliyet gösteren ve Bolu meslek odasına bağlı meslek mensubundan 93'üne ulaşılarak alan araştırması yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler üzerinde istatistiksel testler uygulanmıştır. Toplanan veriler, Anova ve Faktör Analizi testlerine tabi tutulmuştur.

Katılımcıların meslek etiği algısını belirlemek için kullanılan ölçek, doğrulayıcı faktör analizi ile boyutları tespit edilmiştir. Daha sonra her bir faktöre ilişkin değerlendirmelerin yaş, unvan ve işyerinde çalıştırdıkları eleman sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Anova testi ile incelenmiştir. Elde edilen Anova testi sonuçlarına göre, katılımcıların faktörler üzerinde sahip oldukları ünvanlara göre; etik çelişki ve meslek saygınlığı, caydırıcı etkenler, ahlaki boyut ve vergiden kaçınma ve müşteriye kaybetme kaygıları faktörlerini birbirlerinden farklı değerlendirdikleri bulunmuştur. Bununla birlikte katılımcıların işyerlerinde çalıştırdıkları eleman sayısına göre; etik çelişkiye iten nedenler, caydırıcı etkenler ve mali denetimi faktörlerini birbirlerinden farklı değerlendirdikleri ve katılımcıların sahip oldukları yaş aralıklarına göre mali denetim faktörünü farklı değerlendirdikleri belirlenmiştir.

Çalışmada, Bolu ili merkezindeki anket katılımcıların muhasebe meslek mensupları için itibarın kazançtan daha önemli olduğu, etik ilkelere ne kadar bağlı kalınırsa mesleğin saygınlığının o kadar artacağı, meslek mensubu mükellef ile ne kadar samimi olursa olsun, etik ilkelere vazgeçmemesi gerektiği ve meslek mensuplarına etikle ilgili daha fazla eğitim verilmesi gerektiği hususlarına inandıkları ortaya çıkmıştır.

Meslek mensuplarının meslek etiğine uymasında; meslek örgütünün denetimlerinin, cezai yaptırımların, vicdani yaptırımların, dini inançların ve kültürel çevreyle ilgili değerlerin etkili olacağına inandıkları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte meslek mensuplarının etik çelişkilerden çıkışta aldıkları eğitimlerin, mesleki deneyimlerin etkili olduğuna inandıkları ortaya çıkmıştır. Muhasebe mensuplarının etik dışı davranış nedenleri olarak; meslektaşlarının mükelleflerin vergiden kaçınma isteğini ve müşteriye kaybetme kaygısıyla yasal olmayan müşteri tekliflerini kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Muhasebe mensupları meslekle ilgili yasal olmayan tekliflerin hem küçük işletme sahiplerinden hem de büyük işletme sahiplerinden geldiğini ifade etmişlerdir. Çalışmada elde edilen bulguları daha da güçlendirmek için örneklem büyüklüğü artırılabilir, meslektaşlar

arasındaki etkileşimlerde etiğe uygun davranışlarla ilgili kamu spotları çalışmalarına yer verilebilir ve eğitimler arttırılabilir.

Kaynaklar

- Akın, Osman ve Özdaşlı, Kürşad (2014). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Uymaları Gereken Etik İlkelere Uyuma Düzeyine Yönelik Meslek Mensupları İle Meslek Yüksek Okulu Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Algıları”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*,63(Temmuz), 59-74.
- Aymankuy, Yusuf ve Sarıoğlan, Mehmet (2005). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Yaklaşımları ve Balıkesir İl Merkezinde Bir Uygulama”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(14), 23-45.
- Başpınar, Nuran Ö. ve Çakıroğlu, Demet (2012). *Meslek Etiği*, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti., 2. Basım.
- Çetin, Ali C. ve Şahin Dağlı, S. (2014). “Muhasebe Meslek Etiği ve Meslek Mensuplarının Etik Hakkındaki Görüşleri Üzerine Isparta İlinde Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(20), 55-84.
- Çiçek, Hüseyin; Canbaz, Serdar ve Keskin, Aslı (2013), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Bakış Açıları: Kırklareli İlinde Bir Araştırma”, *Tekirdağ SMMM Odası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 1-20.
- Daştan, Abdulkerim (2009). “Etik Eğitiminin Muhasebe Eğitimindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Değerlendirmesi”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 281-311.
- Daştan, Abdulkerim, Bayraktar, Yaşar ve Bellikli, Uğur (2015), “Muhasebe Mesleğinde Etik İnkilem Ve Etik Karar Alma Konularında Farkındalık Oluşturma: Trabzon İlinde Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 29(1), 63-82.
- Ergün, Halil ve Kudret, Gül (2005). “Muhasebe Mesleği Etik Kuralları ve Bu Kuralların Meslek Mensuplarınca Algılanışı”, *MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 25, 143-154.
- Fidan, Meral E. ve Subaşı, Şerife (2014). “Muhasebe Meslek Mensubu Adaylarının Etik Algıları: İstanbul İli Örneği”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 64(Ekim), 111-130.

- Güney, Selami ve Çınar, Orhan (2012), “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin (SMMM) Etik Algıları: Erzurum Örneği”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26(2), 91-106.
- Güney, Selami ve Bozkurt, Ramazan (2012).”The Problem sand Ethical Attitudes of Accounting Professionals Toward Accounting Error sand Frauds: A Model Practice in City of Erzurum”, International Journal of Business and Social Science, 3(20),255-268.
- Gürbüz, Hüseyin ve Yılmaz, Veysel (2016). “Muhasebe Meslek Etiğine İlişkin Algıların Yapısal Eşitlik Modellemesiyle İncelenmesi: Eskişehir İl Merkezinde Bir Uygulama, Press Academia Procedia, 2 (1), 192-205.
- İşgüden, Burcu ve Çabuk, Adem (2006). “Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerindeki Etkileri”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (16), 59-86.
- Kalaycı, Şeref (2006), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaya, Gamze A. (2016). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiği Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Elazığ’da Bir Araştırma”, The Journal of Academic Social Science Studies, 52, 183-199.
- Kısakürek, Mustafa M. ve Alpan, Nesrin (2010), “Muhasebe Meslek Etiği ve Sivas İlinde Bir Uygulama”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 47, 213-228.
- Kıllı, Mustafa; Türkoğlu, Hasan ve Gülmez, Cancağ (2018). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Algısı: Malatya İlinde Bir Araştırma”, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi,11(1),45-62.
- Kızıl, Cevdet; Akman, Vedat; Aras, Sultan ve Erzin, Naim O. (2015). “Yalova İlinde İkamet Eden Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Etik Algısı”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,8(1), 6-31.
- Kutlu, Hüseyin A. (2008). “Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İkilemi: Kars ve Erzurum İllerinde Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63(2), 143-170.
- Kutluk, Filiz A. ve Ersoy, Ayten. (2011) “Muhasebe Meslek Üyelerinin Etik Yargı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”, Ege Akademik Bakış/ Ege Academic Review, : 11(3), Temmuz 2011, 425-438.
- Özbirecikli, Mehmet ve Ural, Tülin (2006), “Muhasebe Mesleğinde Yaşanan Etik Dışı Davranışların Tespiti ve Etiksel Değerlendirmesi:

- Türkiye Örneği”, İktisat İşletme ve Finans Dergisi, 21 (248), 102119.
- Sakarya, Şakir ve Kara, Suat. (2010). “Türkiye’de Muhasebe Meslek Etiğine Yönelik Düzenlemeler ve Meslek Mensupları Tarafından Algılanması Üzerine Bir Alan Araştırması”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 12 (18), 57-72.
- Sayım, Ferhat ve Usman, Özlem(2016). “ Etik Kavramı ve Muhasebe Meslek Mensuplarında Etik Algısı- Yalova Örneği”, Maliye Dergisi, 170(Ocak-Haziran),131-146.
- Selimoğlu, Kardeş, S. (2001). “Muhasebe Eğitiminin Meslek Mensubu Adaylarına Ahlaki Doğruları Kazandırmadaki Rolü”, XX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya, 23–27, 3-27.
- Tükenmez, Mine N. ve Kutay, Nilgün. (2005), “Muhasebe Meslek Mensubunun Karar Alma Sürecinde Meslek Ahlakının Yeri: Çok Boyutlu Analiz İzmir Örneği”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 25, 155-164.
- Tesmer (2010), Meslek Hukuku, Mesleki Değerler ve Etik, Temel Eğitim ve Staj Merkezi Yayınları: 88, Ankara.
- Tuğay, Osman ve Kılıç, Muhammed B. (2017). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 19(3), 760-780.
- Türmob (2009), Meslek Hukuku, Mesleki Değerler ve Etik, Tesmer Yayın No:88, Ankara.
- Ustasüleymen, Talha. (2008). Çevikliğin İşletme Performansına Etkisine Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi. Gazi İİBF Dergisi, 10(2), 161-178.
- Yel, Tülay ve Erdem, Meziyet S. (2015). “Muhasebe Meslek Mensuplarının UFRS Hakkındaki Farkındalık Düzeylerinin Tespiti: Bolu İli Örneği”, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11 (2), 217-231.
- Yalçın, Selçuk (2011). “Muhasebe Meslek Mensupları ve İşletmelerin Etik Konusunda Tutumları: Türkiye Araştırması, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 52 (Ekim), 47-66.
- Yücel, Recep ve Kartal, Cihat (2014). “Muhasebecilerin Mesleki Uygulamalarındaki Etik Algılarına İlişkin Bir Araştırma”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2), 123-148.

- Yılmaz, Erdal; Yıldırım, Suat ve Bahar, Hüseyin H.(2015). “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Mesleki Etik Algısı: Samsun Örneği”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*,. 65 (Ocak), 27-42.
- Yıldız, Gülsevil (2011). “Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 36 (Ağustos-Aralık), 155-178.